

Z hlediska rozvoje vrchního soudnictví představovalo „zlatý věk“ 15. století. Příčiny vzniku vrchních soudů v polovině 14. věku, stejně jako proměny jejich uplatnění ve zkoumaném regionu byly velmi odlišné. Ve Frankfurtu nad Mohanem byl rozvoj vrchního soudnictví úzce spojen s masivní teritorializací městského státu. Z tohoto důvodu se zde vrchní soud nacházel pod mnohem větším tlakem městské rady, než tomu bylo například v Ingelheimu. Frankfurtská situace se v mnoha ohledech podobala situaci norimberské, jak autor na mnoha místech své práce naznačuje. Jen pro srovnání ale připomeňme, že například na Moravě 14. a 15. století vznik vrchních soudních stolic, resp. jejich uplatnění v právní praxi nijak nesouvisely s teritorializací Jihlavy či Brna – ta zde ani nenastala. Krey se však jiným oblastem nevěnuje, jeho práce tak postrádá komparativní charakter.

Nejvíce prostoru autor zasvětil otázce profesionalizace laických vrchních soudů v 15. století. Na rozdíl od dosavadní literatury, která mluví o krizi laického soudnictví, resp. o klesajících právních znalostech laických soudů v tomto věku, se zevrubným způsobem snaží prokázat profesionalizaci právní praxe. Ačkoli se ve vrchních soudech až na výjimky neuplatňují osoby s právním vzděláním, přesto veškerá činnost těchto soudů získala podle Kreye jak prostřednictvím soudců, tak prostřednictvím služebního personálu, především tedy písařů, z formálního hlediska výrazně profesionální charakter. Tomu podle něj napomáhala i skutečnost, že soudci pocházeli spíše z vyšších sociálních vrstev. V žádném případě však netvořili uzavřenou sociální skupinu, a to ani příslušností k radním rodům, ani zastávaným povoláním. K profesionalizaci měla přispívat i rozsáhlá teritoriální mobilita kancelářského personálu, která podporovala vznik svébytné právní krajiny a vedla k propojování původně zcela osobitých právních regionů. Příkladem pro moravské poměry může být brněnský a jihlavský notář Jan z Gelnhausenu, jenž nebyl ojedinělým zástupcem osob původem z Gelnhausenu, které se uplatnily v laickém soudnictví.

Komplikovanější je otázka sjednocujících účinků vrchních soudů. Krey totiž na jedné straně jasně doložil, že v obdobných případech vrchní soudy vydávaly často velmi rozdílné výroky, zároveň však tvrdí, že v mnoha ohledech usilovaly o sjednocování soudní praxe, především tedy po formální stránce (výše poplatků, lhůty vydány výroků apod.). Každopádně, ani na základě autorovy monografie není myslím prozatím možné tvrdit, že by vrchní soudy vedly k odstranění rozptýlenosti právní praxe v říšském prostředí,

a to ani v relativně uzavřeném regionu, jež Krey zkoumá. Jisté náznaky petrifikace dosavadních právních zvyklostí, nebo spíše nezavádění zvyklostí nových, jsou zde však patrné. Roztříštěnost právní praxe nadále přetrvávala kvůli autorem zdůrazňované svobodě činnosti vrchních soudů ve Frankfurtu nad Mohanem a v Ingelheimu. Svůj vliv měla i skutečnost, že ačkoli se veškeré právní jednání konalo ústním způsobem, včetně žádostí, s nimiž se na vrchní soudy obracely jednotlivé soudy městské či venkovské, samotné výroky dostávaly písemnou podobu, a takto i vstupovaly do širšího povědomí.

Výraznějšímu sjednocení soudní praxe bránila rovněž absencí hierarchické struktury jednotlivých soudů, i když především soud ingelheimský podle Kreye v polovině 15. století usiloval o uznání jisté nadřazenosti. Ingelheimská právní praxe, již lze nejlépe zdokumentovat, v tomto ohledu přece jen ukazuje, že zde alespoň částečně došlo k fixaci zvyklostí, a že tedy pojem právní krajiny není vlastní pouze moderní společnosti a je možné jej s jistými výhradami vztáhnout i na období pozdního středověku.

MARTIN NODL

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Petr KUBÍN, *Svatý Vintíř. Poustevník, kolonizátor a diplomat / Der heilige Gunther. Einsiedler, Kolonisor und Diplomat*, Katolická teologická fakulta UK – Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2016 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia atrium 25)

259 s., ISBN 978-80-7422-459-1

Po zpracování edice jediné legendy o Vintířovi se Petr Kubín zaměřil na sepsání moderního odborného životopisu tohoto durynsko-bavorsko-českého světce. Stručný životopis je vydán jako pandán legendy i v tom smyslu, že vychází s kompletním překladem do němčiny, čímž obě díla prozrazují jistou ambici stát se obecně užívaným středoevropským zpracováním Vintířova života. Kubín pojal strukturu knihy konzervativně a opatřil ji až poněkud školsky působícím

úvodem, důsledným přehledem pramenů (které tvoří poměrně úzkou množinu) s komentářem a shrnutím dosavadního bádání.

Samotný životopis je sepsán s výrazným ohledem na hagiografickou látku legendy – jen velmi stručná a obecná kapitola je tedy věnována světcovu původu a šlechtické minulosti. V souladu s líčením hagiografů se pak autor zabývá světovou konverzí (aniž by hlouběji řešil otázku konkrétních příčin tohoto kroku), krátkým obdobím vyvdorovaného proboštství v Göllingenu, které následně vedlo k druhé, o poznání upřímnější Vintířově konverzi, a poustevnickými počátky na bavorské straně Šumavy. Asi správně považuje autor vznešeného konvertitu za enfant terrible dobového klášterního života v Bavorsku – Vintíř si nejprve vymohl proboštské postavení, k němuž pro nedostatek zkušeností neměl předpoklady a které si zajistil jen „zbožnou“ donací. Následně ho opat vyslal na pouť do Říma a nakonec se z něj stal poustevník. To vše ukazuje na Vintířovu složitou osobnost, která se nedokázala podrobit klášterní disciplíně a pro niž musel její mentor sv. Gothard složitě hledat určitá kompromisní uspořádání. I díky majetkoprávním listinám, které doplňují vintířovskou látku v dobovém životě sv. Gotharda, je tato část světceva života doložena velmi dobře, a to až po počátky kolonizačního úsilí na Šumavě.

Druhá polovina práce se soustřeďuje na jistě velmi zajímavé, ale o to problematičtější doložené etapy světceva pozdního života. Práce se zde musí spoléhat na „novou“ část Vintířova životopisu doplněnou až s velkým časovým odstupem. Také všechny zmínky v dobových pramenech jsou již velmi úsečné, podléhají žánrové transformaci a Kubínova práce zde často představuje jen jakousi úvahu na dané téma. Autor s ohledem na své (často jistě oprávněné) kritické tendence musí chtít nechtít uznat, že pozdní tradici spojenou s Vintířovým životem je třeba brát velmi s rezervou. I dobové prameny, jako je svatoštěpánská hagiografie a Thietmarova kronika, bohužel nenabízejí mnoho spolehlivých informací. Kapitoly věnované Vintířově misii u Luticů, jeho kontaktům se Štěpánem I. a Přemyslovcem Oldřichem a Břetislavem jsou tedy jen velmi krátké a spíše se zabývají mírou věrohodnosti daných zpráv.

Zásadnější byla pro Kubína snaha rekonstruovat Vintířovo působení v době války mezi Břetislavem I. a Jindřichem III. Autor se přidržuje novějších tezí Eduarda Maura a dalších, které tradiční lokalizaci bitvy u Brůdku posouvají blíže k městu Domažlice. Usiluje také v rámci možností obhajovat pozici Vintíře, jehož domnělé spojenectví s Jindřichem III. prakticky připravilo

o veškerou úctu, které se v Čechách těšil. Z pramenů je zřejmé, že Vintíř působil jako posel, možná vyjednávač, ale Kubín se jednoznačně staví proti možnosti, že by fungoval jako zvěd či že by snad ukazoval Jindřichovu vojsku cestu do Čech mimo zasekané průsmyky na Šumavě. Mlčení pramenů ovšem nutí spolehnout se v rámci důkazů na úvahu, že Vintíř-„zrádce“ by sotva byl brzy poté akceptován jako světec v Břevnově u Prahy. Diskusi je možné vést o autorově úvaze, že světceva aktivita v této době (dlouhé cesty) naznačuje, že musel být až o dvě dekády mladší, než předpokládají starší autoři. Tak či onak by šlo o velmi vitálního starce. Knihu uzavírá stručný popis kanonizačních úsilí břevnovských opatů a také kapitola o kultu v novověku, který byl relativně nedávno de facto potvrzen i papežským zařazením Vintíře mezi tradiční světce, u nichž se na formální kanonizaci nelpí.

Petr Kubín se pokusil maximálně vytěžít informace o středoevropském světcí, kterého pokládá za mnohem „realističtější“ postavu než mnohé další svaté z tohoto období. Je třeba si uvědomit, že díky bohatému diplomatickému materiálu je osobnost durynského šlechtice mnohem lépe doložena pro tradiční kritickou historiografii, spoléhající nejraději na listinné doklady. Je ovšem nutné si také připomenout, že i role nezvladatelného konvertity mohla být hagiografickou stylizací, sloužící příběhu Vintířova mentora, který tak byl ukazován jako moudrý duchovní učitel. O poznání více prostoru mohl Kubín věnovat zasazení Vintířova příběhu do dobového kontextu – např. se déle pozastavit nad otázkou, proč právě Vintíř zaujal už své současníky. Přes tyto možná plně nevyčerpané směry úvah a přes nešťastné zacházení s konceptem „místa paměti“, jež Kubín spíše chybně spojuje s lokalitami domnělého Vintířova působení, je třeba říci, že autor zvládl vintířovskou topiku v plné šíři. Edice a biografie světce budou po dlouhou dobu představovat jistě základní referenční díla pro veškerou související badatelskou produkci a jejich dvojazyčné vydání zaručuje, že se tak stane i v širším evropském kontextu.

JAKUB IZDNÝ